

Mirkka Vuorento

YTM, Tutkija, Kuntoutussäätiö
mirkka.vuorento@kuntoutussaatio.fi

Pekka Kettunen

VT, dosentti, Erikoistutkija
Siirtolaisuusinstituutti
pekka.kettunen@migrationinstitute.fi

Kotouttaminen Suomessa – Katsaus vuosina 2013–2020 ilmestyneisiin julkaisuihin

Avainsanat: kotoutumisen edistäminen, kotoutuminen, tutkimusaineistot

Kotoutumisen edistämiseen liittyviä kysymyksiä on Suomessa tutkittu jo pitkään. Tarkastelemme seuraavassa, millaisin aineiston tutkimusta on tehty ja kenen ääntä on kuultu. Tutkimuskatsaus perustuu eri tietokannoista (Finna, Julkari, Arto, Scopus ja Web of Science) tehtyihin hakuihin (suomen-, ruotsin- ja englanninkieliset julkaisut vuosina 2010–2020) sekä poimintoihin Muuttoliikebibliografiasta (Leinonen 2019)¹. Tässä käsitelty aineisto kattaa 23 tutkimusta ja selvitystä, jotka on valittu mukaan erityisesti kahden kriteerin perusteella: tuoreus ja empiirisuus. Julkaisut kohdentuivat sekä kotoutumisen edistämisen palveluihin että laajemmin maahan muuttaneen väestön työllistymistä ja kouluttautumista edistäviin palveluihin eri sektoreilla (kunnat, työvoimahallinto, kolmas sektori). Tutkimuksissa on nostettu esiin kotoutumis-, työllistymis- ja koulutuspolkujen haasteita antaen samalla aineksia kehittämistyölle tai muutokselle.

Kenen ääntä on kuultu tutkimuksissa?

Kotoutuminen on moniulotteinen ilmiö ja tarkastellut tutkimukset ovatkin lähestyneet aihetta monesta eri näkökulmasta. Muutama (3) tutkimus keskittyi asiantuntijatietoon, täydentäen sitä mahdollisesti muulla aineistolla. Ainoa pelkästään kotoutumisen, työllistymisen ja koulutuksen kentällä toimivien

ammattilaisten näkemyksiin keskittyvä julkaisu oli Hagmanin ym. (2020) selvitys, jossa kyselyllä tavoitettiin lähes 300 TE-toimistossa työskentelevää asiantuntijaa. Asiantuntijoilta kerättyä aineistoa on varsin usein täydennetty muilla tiedonkeruumenetelmillä. Esimerkiksi Erosen ym. (2014) työllistymispalveluihin ja Ala-Kauhaluoman ym. (2018) kotoutumispalveluihin liittyvissä tutkimuksissa asiantuntijoilta kerättyä tietoa on yhdistetty tilastolliseen tarkasteluun.

Suuremman joukon (5) muodostavat tutkimukset, joissa asiantuntijoiden tuomaa näkökulmaa on avarrettu palvelujen käyttäjien eli maahan muuttaneiden kuulemisella. Sekä asiantuntijoiden että maahan muuttaneiden haastatteluaineistoa käyttävät Bontenbal ja Lillie (2019), jotka pohtivat kolmannen sektorin roolia ulkomaalaistaustaisten työllistämisen edistäjänä. Kolmessa koulutussektorille keskittyvässä julkaisussa aineistoa kerättiin sekä oppilaitosten henkilökunnalta, että opiskelijoilta (Kärkkäinen 2017; Lepola (2017; Airas ym. 2019). Owalin (2018) kotoutumiskoulutuksen malleja tarkastelevassa tutkimuksessa pääasiallisen aineiston muodostavat ammattilaisten haastattelut ja opiskelijoille suunnattu kysely, minkä lisäksi aineistoa on täydennetty mm. rekisteritiedoin.

Useissa tutkimuksissa (9) keskitytään joko kysely- tai haastattelutiedon keräämiseen maahan muuttaneilta itseltään tai muuten heihin liittyvään tietoon. Lehtoaron ym. (2018) kyselytutkimus kattaa lähes 600 ulkomaalais-

1 Aineisto on kerätty osana valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan rahoittamaa Maahanmuuttajien koulutus- ja työllistymispolut -tutkimushanketta.

taustaisen terveydenhuollon ammattilaisen vastaukset. Kokkonen ym. (2019) ja Lehtonen ja Reiman (2019) puolestaan keräsivät aineistoa kotoutumiskoulutuksen kehittämishankkeisiin osallistuneilta. Teräs ja Lasonen (2015) analysoivat osaamisen tunnistamista käsittelevässä artikkelissaan ulkomaalaistaustaisten oppilaiden haastatteluita. Oman alaryhmänsä muodostavat tutkimukset, joissa lähestytään maahan muuttaneita rekisteritiedon kautta. Työllistymis- ja kotouttamispalveluiden vaikuttavuutta on tarkasteltu erityisesti Sarvimäen (2016) sekä Ahon ja Mäkiähon (2017) rekisteriaineistoihin nojaavissa tutkimuksissa. Samoin pääosin tilastoihin nojaa OECD:n (2018) tutkimus maahanmuuttajien työmarkkinaintegraatiosta ja kotoutumisesta. Lisäksi kahdessa tutkimuksessa on käytetty aineistona erityisesti kielitaidon arviointia koskevia oppimistuloksia (Seilonen & Suni 2016; Huhta ym. 2017).

Oman ryhmänsä (4) muodostavat vielä tutkimukset, joissa on tarkasteltu laajempaa kontekstia, työmarkkinoita, väestösuhteita ja keskusteluilmapiiriä. Maahan muuttaneiden näkökulmaa näissä tutkimuksissa esiin ovat nostaneet erityisesti Mattila ja Björklund (2013) ja Sotkasiira (2018). Kananen ja Sotkasiira (2018) puolestaan ovat käyttäneet monia eri aineistoja ja menetelmiä, kuten kotoutumista edistävien palveluiden asiakkaiden haastatteluja, mediaa sekä havainnointia. Laajempia yhteiskunnallisia linjauksia ja tilannetta nostavat asiakirja-aineistojen perusteella esiin Gauffin ja Lyytinen (2017), jotka käsittelevät tilastotietojen valossa maahan muuttaneiden nuorten työelämäintegraatiota yhdistäen tarkasteluun lainsäädännön ja poliittisten linjausten analyysia.

Jotkut tutkimuksista eivät kohdentuneet suoraan asiantuntija- tai palvelujenkäyttäjätietoon, vaan lähestyivät kysymystä toisesta näkökulmasta. Ronkainen ja Suni (2019) ovat tutkineet kotoutumiskoulutuksia ohjaavia asiakirjoja viimeisen 25 vuoden ajalta, kun taas Pöyhösen ym. (2019) tutkimusartikkeli perustuu kielen merkitystä kotoutumisessa käsittelevään tutkimukseen.

Lopuksi

Yksittäinen tutkimus ei yleensä voi tarkastella asioita kaikista eri näkökulmista, ja siksi on hyödyllistä katsoa, miten tutkimukset täydentävät toisiaan. Kotoutumisen edistämistä ja edistymistä koskeva viimeaikainen tutkimus osoittautui suhteellisen monipuoliseksi. Monet tutkimuksista olivat myös monimutkaisia, mitä voidaanankin pitää hyvänä tapana hankkia tietoa moniulotteisesta ilmiöstä. Asiakasnäkökulma nousee vahvaksi eri-

tisesti koulutussektorilla sekä kehittämissankkeisiin liittyvissä tutkimuksissa. Myös työvoimapalveluiden kotoutumista ja työllistymistä edistävien palveluiden tutkiminen ja kehittäminen asiakkaita kuunnellen on yhä tärkeämpää ja sitä on syytä vahvistaa. Samalla on kuitenkin yhtä lailla tärkeää tunnistaa tutkimukseen liittyvät epätasa-arvoiset valtasuhteet tutkittavien ja tutkijoiden välillä, erityisesti kun kyse on humanitäärisistä syistä maahan muuttaneista ihmisistä (Clark-Kazak 2020). Kun maahan muuttaneiden ja kotoutumista edistävien palvelujen käyttäjien ääntä tuodaan yhä enemmän esiin, on pysyttävä varmistamaan, että tutkimuksen eettiset näkökohdat toteutuvat ja tutkimusten informantteina toimivien osallistuminen perustuu aidosti vapaaehtoisuuteen.

Kirjallisuuskatsauksen lähteet

- Aho, Simo & Ari Mäkiäho (2017). *Maahanmuuttajat ja työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikuttavuus*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Airas, Maija, David Delahunty, Markus Laitinen, Marja-Liisa Saarilammi, Tuomas Sarpanta, Getuar Shemsedini, Heidi Stenberg, Hilla Vuori & HannaVäätäinen (2019). *Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla*. Julkaisut 22:2019. Helsinki: Kansallisen koulutuksen arviointikeskus.
- Ala-Kauhaluoma, Mika, Sari Pitkänen, Jukka Ohtonen, Farid Ramadan, Lotta Hautamäki, Mirrka Vuorento & Hanna Rinne (2018). *Monimenetelmäinen tutkimus kotouttamistoimenpiteiden toimivuudesta*. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2018. Helsinki: Eduskunta.
- Bontenbal, Ilona & Nathan Lillie (2019). *The Role of the Third Sector in the Labour Market Integration of Migrants, Refugees and Asylum Seekers in Finland*. SIRIUS WP4 national report.
- Eronen, Antti, Valtteri Härmälä, Signe Jauhiainen, Hanna Karikallio, Risto Karinen, Antti Kosunen, Jani-Petri Laamanen & Markus Lahtinen (2014). *Maahanmuuttajien työllistyminen. Taustatekijät, työnhaku ja työvoimapalvelut*. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.
- Gauffin, Karl & Eveliina Lyytinen (2017). *Working for Integration – A Comparative Analysis of Policies Impacting Labour Market Access among Young Immigrants and Refugees in the Nordic Countries*. CAGE project report.
- Hagman, Noora, Anne Laitinen-Saunio A & Eija Asikainen (2020). *”Enemmän aikaa ja pysyvyyttä, että asiakasta ei aina lähetetä pois, jollekin toiselle taholle”*. Työ- ja elin-

- keinotoimiston asiantuntijoiden ja esihenkilöiden käsityksiä maahan muuttaneiden ohjauksesta. Raportteja 01/2020. Kouvola: Kaakkois-Suomen ELY.
- Huhta, Ari, Taina Tammelin-Laine, Tuija Hirvelä, Reeta Neittaanmäki & Elina Stordell (2017). Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen tulosten ennustaminen lähtötason arviointien perusteella. *Aikuiskasvatus*, 37 (3), 190-204, 248.
- Kananen, Marko & Tiina Sotkasiira (2015). "They're Here and We're Going to Have to Do the Best We Can": Integration of Somali Immigrants in Lieksa and Fort Morgan. Elli Heikkilä, Auvo Kostiaainen, Johanna Leinonen, Ismo Söderling (eds.), *Participation, Integration, and Recognition: Changing Pathways to Immigrant Integration*. Migration Studies C 24. Histories 4. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 44–57.
- Kokkonen, Lotta, Sari Pöyhönen, Nina Reiman & Tuija Lehtonen (2019). Sosiaaliset verkostot ja kielenoppiminen: kohti uutta ajattelua kotoutumiskoulutuksessa. Villiina Kazi, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministerio, 92–102.
- Kärkkäinen, Katarzyna (2017). *Learning, Teaching and Integration of Adult Migrants in Finland*. Jyväskylä Studies In Education, Psychology And Social Research 594. Jyväskylä: University of Jyväskylä.
- Lehtoaro, Salla, Laura Hietapakka, Anu Kaihlanen, Tarja Heponiemi & Anna-Mari Aalto (2018). *Ammattillinen koulutus ja kielikoulutus edistävät ulkomaalaistaustaisten hoitajien ja lääkäreiden työllistymistä Suomessa – tuloksia Monikulttuurinen hoitajan ja lääkärin työ - tutkimuksesta*. Tutkimuksesta tiiviisti 13, toukokuu 2018. Helsinki: THL.
- Lehtonen, Tuija & Nina Reiman (2019). Kotoutumiskoulutus muuttaa muotoaan: akateemisia taitoja rakentamassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(5).
- Lepola, Laura (2017). *Ammattikorkeakoulujen maahanmuuttajille järjestämä korkeakouluopintoihin valmentava koulutus vuosina 2010–2017*. Julkaisut 2017:15. Helsinki: Karvi.
- Mattila, Markku & Krister Björklund (2013). *Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta*. Aluekeskuksen tutkimuksia nro 5. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- OECD (2018). *Working Together: Skills and Labour Market Integration of Immigrants and their Children in Finland*. Paris: OECD Publishing.
- Owal Group (2018). *Selvitys kotoutumiskoulutuksen malleista Turussa ja pääkaupunkiseudulla – Huhtikuu 2018*. Helsinki: Uudenmaan ELY-keskus.
- Pöyhönen, Sari, Minna Suni & Mirja Tarnanen (2019). Kieli kotouttamispolitiikan ytimessä. Aikuiset maahanmuuttajat matkalla työelämään. Taina Saarinen, Pirkko Nuolijärvi, Sari Pöyhönen & Teija Kangasvieri (toim.), *Kieli, koulutus, politiikka. Monipaikkaisia käytänteitä ja tulkintoja*. Tampere: Vastapaino, 257–285.
- Ronkainen, Reetta & Minna Suni (2019). Kotoutumiskoulutus kielikoulutuksena: kehityslinjat ja työelämäpainotus. Villiina Kazi, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara (toim.), *Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministerio, 79–91.
- Sarvimäki, Matti (2016). Integrating Immigrants: The Impact of Restructuring Active Labor Market Programs. *Journal of Labor Economics*, 34 (2), 479–508.
- Seilonen, Marja & Minna Suni (2016). Ohjeita, tietoa ja turvaa kielen keinoin. Ulkomailta palkatut sairaanhoitajat ammatillista suomen kielen taitoaan osoittamassa. *Lähiverailuja, Lähivördlusi* 26, 450–480.
- Sotkasiira, Tiina (2018). Kotoutumista vai hyvinvointia? Metafora-analyysi syrjäseutujen kotopalveluista. Johanna Hiitola, Merja Anis, Kari Turtiainen K (toim.), *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi: kohtaamisissa kehittyviä käytänteitä*. Tampere: Vastapaino, 30–52.
- Teräs, Marianne & Johanna Lasonen (2015). Osaamisen tunnustamista vai osaamisen ohittamista? Maahanmuuttajat suomalaisessa työelämässä. Riitta Metsänen, Päivi Pynnönen & Kari Kähkönen (toim.), *Esteettä eteenpäin – maahanmuuttajien osaamisen arviointi haku- ja valintavaiheessa*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 11–20.

Muut lähteet

- Clark-Kazak, Chirstina (2020). *The Ethics of Studying Forced Mobilities: Dilemmas. Lessons Learned and Directions*. Seminaariesitys. The Ethics of Studying Forced Mobilities 7.10.2020. Siirtolaisuusinstituutti.
- Leinonen, Johanna (2019). *Muuttoliikebibliografia*. Turku: Siirtolaisuusinsituutti.